

УДК 338.432:336.5

Васильчак С.В., д.е.н., професор¹©, **Жидяк О.Р.**, к.е.н., доцент¹**Циганюк А.В.**, к.е.н.², **Дубина М.П.**, к.е.н., асистент¹¹Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького²Науково-дослідний економічний інститут (м. Київ)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА ТА ЇЇ ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИКИ ДЕРЖАВИ

В статті розглядаються чинники впливу на ефективність виробництва продукції тваринництва, зокрема фінансова підтримка держави. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва розглядається через призму вільного руху продукції від виробників до споживачів і відповідного зворотного руху грошових коштів.

***Ключові слова:** ефект, економічна ефективність, сільськогосподарські підприємства, продукція тваринництва, державна підтримка.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день особливо гостро постає питання якісних, конкурентоспроможних і доступних для споживачів продуктів харчування, зокрема тваринного походження. А це, з боку держави, передбачає проведення політики протекціонізму та захисту вітчизняного виробника, зокрема обмеження імпорту дешевших аналогів та нижчої якості. Виробництво продукції галузі тваринництва неможливо проводити неефективно. Категорія “ефективність” має бути основним принципом діяльності сільськогосподарського підприємства.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням проблеми ефективності виробництва сільськогосподарської продукції завжди приділялась належна увага. Різноманітними дослідженнями цієї проблеми займалися і зробили вагомий внесок у її розвиток такі вчені, як В. Андрійчук, В. Амбросов, П. Березівський, О. Біттер, В. Бойко, П. Гайдучський, В. Галанець, О. Дацій, В. Дієсперов, П. Коваленко, Т. Ковальчук, І. Костирко, О. Мазуренко, Б. Пасхавер, П. Саблук, І. Топіха, Г. Черевко, М. Хорунжий, В. Юрчишин та інші. Проте ряд проблем залишилися поза увагою і потребують вивчення.

Метою даної статті є проведення оцінки стану ефективності виробництва тваринницької продукції в регіоні та її залежності від фінансової підтримки держави.

Виклад основного матеріалу. Стратегічною метою діяльності будь-якої підприємницької структури є отримання якомога більшого ефекту від використовуваних ресурсів. Саме прибуток вважається основним результатом господарської діяльності. Водночас як частина новоствореної вартості він є і важливим чинником, і необхідною умовою розширеного виробництва [2, с. 44].

Ефективність як науковий термін має латинське походження й означає результативність. З ефективністю тісно пов'язаний ще один термін - ефект, тобто результат цілеспрямованих дій [5, с.82-87].

Слід розрізнити поняття “ефект” і “економічна ефективність”. “Ефект” - це наслідок, результат тих чи інших заходів, які здійснюються в сільському господарстві. Водночас деякі автори схильні акцентувати увагу на затратній стороні, зокрема І. Подерін зазначає, що суть економічної ефективності підприємства полягає в економії всіх видів питомих витрат ресурсів на виробництво продукції [4, с. 9].

Однак, за одним ефектом недостатньо оцінювати про доцільність здійснюваних заходів. На ці питання найбільш повно відповідає показник економічної ефективності [1, с. 754].

Під поняттям “ефективність” слід розуміти кінцевий результат діяльності, одержаний на основі ефективного планування й раціонального використання господарських засобів і джерел їх формування, а також своєчасного реагування підприємств на внутрішні та зовнішні чинники за допомогою прийняття правильних управлінських рішень. В сільському господарстві – це одержання максимальної кількості продукції з кожного гектара землі, від кожної голови худоби при найменших затратах живої й уречевленої праці.

Географічне розташування Львівської області є сприятливим для розвитку тваринництва, яке має вагомий вплив на стабільність функціонування аграрної економіки регіону. Найбільш розвинена тваринницька галузь в господарствах населення. У цих господарствах утримується переважна більшість поголів'я худоби та птиці.

Реформування сільськогосподарських підприємств призвело до того, що великі господарства області перетворилися на дрібнотоварні без достатньої адаптації до ринкового середовища. Тому характерною рисою сільськогосподарських підприємств, які займаються тваринництвом є те, що більшість із них є дрібними товаровиробниками.

Водночас ринкові умови навчили сільськогосподарських товаровиробників орієнтуватися не тільки на кількість, але й на продуктивність поголів'я. Виробники тваринницької продукції почали звертати більшу увагу на чинники, які сприяють підвищенню ефективності вирощування худоби та птиці, виробництва молока. Одним з основних чинників ефективного ведення господарської діяльності сільськогосподарськими підприємствами є зростання середньодобових приростів худоби та птиці, надоїв від корів, збільшення виходу приплоду (табл. 1).

Основними чинниками підвищення продуктивності худоби та птиці в сільськогосподарських підприємствах області є: покращення кормової бази за рахунок збільшення питомої ваги концентрованих кормів та активізація племінної роботи, поновлення стада високопродуктивними тваринами, інтенсивний тип утримання худоби та птиці.

Таблиця 1

Показники продуктивності худоби та птиці в сільськогосподарських підприємствах Львівської області*

Показник	Роки					2010 р. до 2005 р., %
	2000	2005	2008	2009	2010	
<i>Середній річний надій молока від однієї корови, кг</i>						
Сільськогосподарські підприємства	1913	2753	2655	3111	2930	106,4
<i>Середньорічна несучість курей-несучок, шт..</i>						
Сільськогосподарські підприємства	148	246	239	242	232	94,3
<i>Середньодобові прирости на вирощуванні, відгодівлі та нагулі у сільськогосподарських підприємствах, г</i>						
Велика рогата худоба	217	358	443	482	468	130,7
Свині	108	315	375	485	507	161,0
<i>Вихід приплоду на 100 маток</i>						
Телят	68	76	69	70	67	88,2
Поросят	645	1038	1329	2057	2228	214,6

*Джерело: розраховано на основі даних Головного управління статистики у Львівській області

Зростання продуктивності худоби та птиці свідчить про позитивну сторону діяльності господарств та є основою збільшення виробництва валової продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами області. Простежується тенденція до зростання обсягів виробництва валової продукції тваринництва на 100 га сільськогосподарських угідь (рис. 1), зокрема в порівнянні із загальнодержавними показниками.

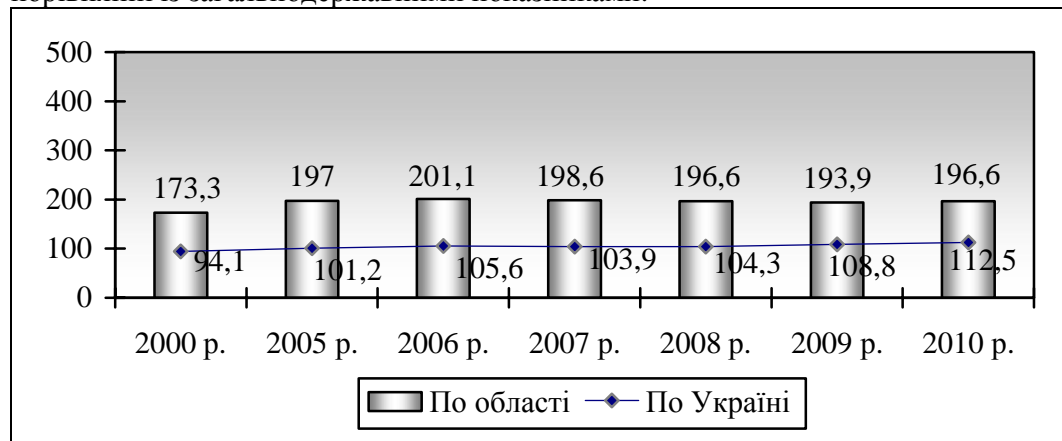

Рис. 1. Виробництво валової продукції тваринництва в порівнянних цінах 2005 р. з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь у Львівській області та Україні, тис. грн.*

*Джерело: побудовано на основі статистичних даних Головного управління статистики у Львівській області

На жаль, господарства Львівської області у 2010 році виробили м'яса всіх видів у забійній вазі всього лише на 0,7% більше, молока всіх видів на 5,1% більше з розрахунку на одну особу порівняно з середніми показниками по країні, однак яєць виробили на 39,2% менше (рис.2).

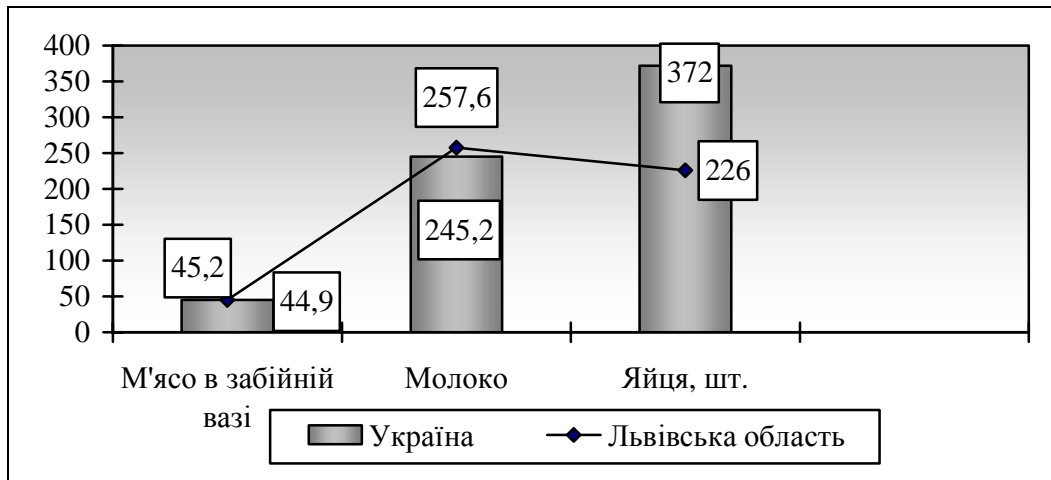

Рис. 2. Виробництво основних видів продукції тваринництва на одну особу в Львівській області порівняно з Україною у 2010 році, кг*

*Джерело: побудовано на основі статистичних даних Головного управління статистики у Львівській області.

Формування внутрішнього ринку тваринницької продукції повинно здійснюватися не тільки за рахунок збільшення обсягів її виробництва, але і за рахунок розширення попиту, підвищення платоспроможності населення через покращення якості та привабливості вітчизняної тваринницької продукції.

В останні роки єдиним шляхом виходу аграрного сектору економіки із кризи практично всі визнають необхідність державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників [3, с. 52-55.].

Державна підтримка Сільського господарства Львівської області представлена у наступній таблиці.

Як свідчать дані таблиці 2, отримані в результаті розрахунку, ситуація із державною підтримкою сільськогосподарським товаровиробникам бажає бути кращою. Беручи до уваги суму коштів, яку отримали сільськогосподарські підприємства у 2010 році в порівнянні із 2008 роком, то бачимо, що вона є меншою на 52,6%, а в порівнянні 2010 року із 2009 роком – на 62,7% відповідно.

За досліджуваний період підтримка держави для господарських товариств скоротилася на 47,2%, а приватних (включаючи фермерські) і державних – на 61,7% і 30,2% відповідно. Кращою є ситуація склалася в міжгосподарських та інших підприємствах.

До речі у 2009 році країнами Євросоюзу було витрачено 71 млрд. євро на підтримку сільського господарства. Як відомо, землі України становлять п'яту частину земель Європи. З огляду на це наша держава мала б виділяти

кошти у розмірі 14,2 млрд євро, що становить 156, 2 млрд. грн. Натомість в 2009 році на підтримку галузі сільського господарства в Україні було виділено 5,9 млрд грн., або у 26,5 разів менше, ніж у Європі. Можна лише уявити, яких темпів розвитку набуло б сільське господарство України, якби його фінансування збільшилося у 26 разів [6].

Таблиця 2

**Державна підтримка сільського господарства Львівської області
у 2008-2010 роках, тис.грн.***

Категорії господарств	Отримано коштів протягом			2010 р. до 2008 р., %
	2008 р.	2009 р.	2010 р.	
Сільськогосподарські підприємства, всього	103331,3	38577,4	48946,5	47,4
в тому числі: господарські товариства	47067,7	18118,8	24869,5	52,8
приватні підприємства (включаючи фермерські)	53254,0	17558,5	20385,4	38,3
Виробничі кооперативи	1412,0	640,0	984,0	69,7
Міжгосподарські та інші	0,0	1613,6	1591,7	-
Державні підприємства	1597,6	646,5	1115,9	69,8

*Джерело: розраховано на основі даних Головного управління статистики у Львівській області.

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва можна досягти за умови безперешкодного руху продукції від виробників до споживачів і відповідного зворотного руху грошових коштів, оскільки основою розвитку будь-якої галузі народного господарства є фінансові ресурси, які надходять до неї з інших галузей чи від кінцевих споживачів. Якщо на цьому шляху утворюються перешкоди економічного, політичного, соціального, адміністративного характеру, то рух грошових коштів та продукції відбувається неритмічно, з великими втратами, як для виробників, так і для споживачів.

У такому разі вигоду отримають лише окремі учасники ринкового процесу, зазвичай ринкові посередники.

Привертають увагу значні відмінності у рівнях рентабельності основних видів тваринницької продукції в сільськогосподарських підприємствах окремих адміністративних районів Львівської області (рис. 3). Це свідчить про високий рівень варіації економічних і технологічних чинників розвитку галузі.

Для господарств районів Львівської області, в яких є виробництво основних видів продукції тваринництва було найбільш збитковим, необхідно розробити заходи щодо підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, основою яких повинно бути зростання матеріально-технічного забезпечення, удосконалення технології виробництва і переробки, організації упакування, зберігання і транспортування, впровадження інновацій.

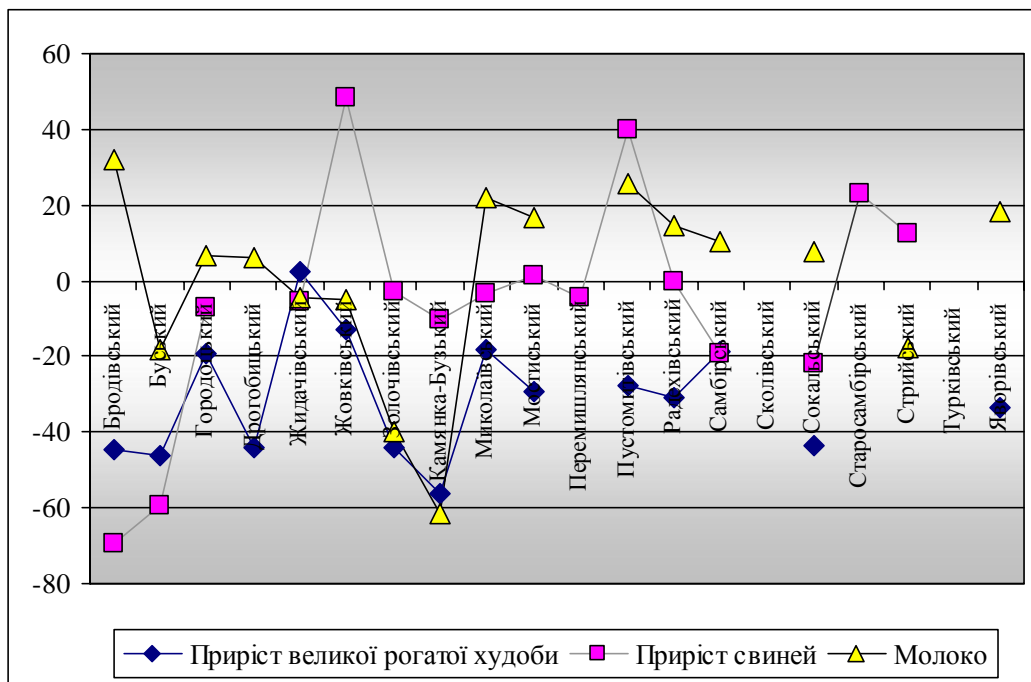

Рис. 3. Рівень рентабельності основних видів продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах Львівської області у 2010 р., %*

*Джерело: побудовано на основі статистичних даних Головного управління статистики у Львівській області.

Для ефективнішого ведення тваринницької галузі в області необхідно удосконалити систему руху тваринницької продукції на ринку, адже велика кількість посередників призводить не тільки до невиправданого зростання цін, але й до неможливості створення системи цінового моніторингу, що сприяло б встановленню прямих зв'язків між підприємствами-виробниками та підприємствами переробниками.

Відновлення та розвиток тваринництва - це потреба сьогодення, оскільки для збалансованого харчування, підвищення працездатності населення продукти харчування повинні бути високої якості та в широкому асортименті.

Висновки. На даному етапі економічна ефективність сільськогосподарського виробництва, зокрема тваринницької продукції, залишається ще низькою. Основним критерієм економічної ефективності підприємств є рентабельність. Показники рентабельності порівнюють отриманий ефект (прибуток) з вираженими в грошовій формі ресурсами, витраченими на досягнення цього ефекту. Більшість сільськогосподарських підприємств Львівської області практично не отримують прибутків від своєї діяльності. Основними причинами цього є неефективне використання ресурсів через недосконалість технологій, а отже, й висока собівартість продукції та низькі закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію, зокрема на тваринницьку.

Оскільки кормовиробництво є важливим чинником ефективного розвитку тваринництва, то впровадження державного контролю за виробництвом, якістю та безпекою кормових ресурсів дасть змогу стабілізувати ситуацію щодо виробництва і використання якісних і безпечних кормів усіх видів, а також одержувати екологічно чисту тваринницьку продукцію, що сприятиме підвищенню її конкурентоспроможності.

І основне, необхідно впорядкувати процес державної підтримки сільського господарства. Держава не виконує своїх зобов'язань перед сільськогосподарськими виробниками та селом зокрема. А сільське господарство України – це галузь, що забезпечує продовольчу безпеку держави.

Література

1. Азізов С.П., Саблук П.Т., Канінський П.К. Організація аграрного виробництва і бізнесу / С.П. Азізов, П.Т. Саблук, П.К. Канінський. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки». – 2006. – 788 с.
2. Березівський П.С., Онисько С.М., Садура О.Б. Економічна ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств: стан, проблеми, перспективи / П.С. Березівський, С.М. Онисько, О.Б. Садура. – Львів, 2007. – 167с.
3. Калетник Г.М. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників / Г.М. Калетник, Н.В. Пришляк // Економіка АПК. - 2010. - №8.- С. 52-55
4. Падерин И.Д. Научные и практические аспекты повышения эффективности современного предприятия: планирование, прогнозирование, управление. Монография. – Днепропетровск, ДГФЭИ. – 2002. – 338 с.
5. Пархоменко Л. М. Теоретичні основи дослідження економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах ринку / Л. М. Пархоменко // Економіка АПК. - 2006. - №8. - С. 82 - 87.
6. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>.

Summary

Vasylchak S.V.¹, Zhydyak O.R.¹, Ciganjuk V.A.², Dubyna M.P.¹

¹*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z. Gzhytskij*

²*Scientific economic institute*

AN EFFICIENCY OF LIVESTOCK PRODUCTION AND ITS DEPENDENCE OF STATE FINANCIAL SUPPORT

The article deals with the factors affecting the efficiency of livestock production, including financial support of the state. Improving the efficiency of agricultural production is seen through the prism of free movement of goods from producers to consumers and the corresponding reverse cash flow.

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.